

แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย

นายไกรพ วงศ์อมรจักรพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-53-2052-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE EDUCATION PROVISION
FOR CARING IN THAI SOCIETY

Mr. Kairop Wongamomakarapant

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Development Education
Department of Educational Policy, Management, and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

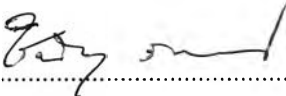
ISBN 974-53-2052-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย
โดย นายไกรพ วงศ์อมรอัศรพันธ์
สาขาวิชา พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน

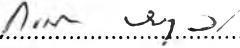
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เพชญ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สังกุล)

ไกรพ วงศ์อมรรัตน์ : แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย.
(GUIDELINES FOR DEVELOPING THE EDUCATION PROVISION FOR CARING IN THAI
SOCIETY) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน, จำนวน 174 หน้า
ISBN 974-53-2052-8

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความเอื้ออาทรตามแนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม 2) วิเคราะห์แนวทางจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทร 3) นำเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเอกสารหาสาระความเอื้ออาทรตามแนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทร และการสนทนากลุ่มเรื่องแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า

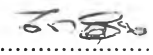
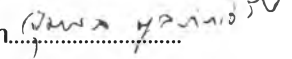
1.ความเอื้ออาทรตามแนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เอาใจใส่ เกื้อกูล และช่วยเหลือกัน ทุกแนวคิดยกเว้นประชาสังคม มีการขยายไปถึงความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาจิตใจของมนุษย์และสร้างความผูกพันของบุคคลในสังคม มีคุณธรรมต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ วิจัยทั้งภายในตัวบุคคลและภายนอกมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของความเอื้ออาทร และความเอื้ออาทรที่มีคุณค่าต่อมนุษย์และสังคม

2.แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจิตที่ค้ำจุน ประชาสังคมเน้นพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมและชุมชนเข้มแข็ง หลักสูตรเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และกับธรรมชาติ แนวคิดประชาสังคมที่มีเนื้อหาที่เน้นการจัดการเชิงสังคม ผู้สอนมีบทบาทสำคัญเป็นแบบอย่างของความเอื้ออาทร โดยผู้เรียนต้องตระหนักถึงธรรมชาติของตนเองด้วยการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาจิต การสร้างปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมและการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การประเมินผลเน้นเชิงคุณภาพและการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก พ่อแม่และชุมชนควรเป็นตัวอย่างที่ดีและมีบทบาทร่วมในกระบวนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

3.แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย ด้านความมุ่งหมาย รัฐบาลและสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรอย่างชัดเจน ด้านหลักสูตรควรนำศาสนธรรมมาบูรณาการให้เหมาะสมกับผู้เรียน ด้านบทบาทผู้สอนควรบูรณาการความเอื้ออาทรเข้าไปในสาระวิชาและวิธีการเรียนการสอนและควรเน้นการพัฒนาจิตใจของนักเรียน ด้านการประเมินผล สถานศึกษาควรจัดการประเมินผลที่เน้นการประเมินเชิงคุณภาพ ด้านบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง สถานศึกษาควรส่งเสริมให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างของความเอื้ออาทร และเป็นกัลยาณมิตรของลูก ด้านบทบาทของชุมชนและสถาบันสังคมอื่น ๆ ชุมชนควรเป็นหลักของการสร้างความเอื้ออาทรเป็นสิ่งแวดล้อม ที่สร้างกฎระเบียบให้คนร่วมทำตามในสิ่งที่ค้ำจุน ผู้นำในสังคมไทยต้องเป็นตัวอย่างของความเอื้ออาทร

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
สาขาวิชา พัฒนศึกษา
ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

##4483672927: MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORLD: CARING EDUCATION, EDUCATION PROVISION

KAIROP WONGAMORNAKARAPANT: GUIDELINES FOR DEVELOPING THE EDUCATION PROVISION FOR CARING IN THAI SOCIETY. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. CHUMPOL POOLPATARACHEWIN, Ph.D., 174 pp. ISBN 974-53-2052-8

The purposes of this research were 1) to study the contents of caring in Buddhist, feminist ethic, alternative education and civil society perspectives 2) to analyze guidelines of the education provision for caring in Thai society and 3) to propose guidelines for developing the education provision for caring in Thai society. The research methodology was qualitative inquiry. The methods included documentary study related to contents of caring in Buddhist, feminist ethic, alternative education and civil society perspectives, structural-interviews with experts for guidelines of the education provision for caring in Thai society, and six focus group discussions with stakeholders including instructors, learners, parents, administrators of educational institutes, administrators of education and other social institutes for developing guidelines for developing the education provision for caring in Thai society.

Research findings were as follows:

1. Caring in Buddhist, feminist ethic, alternative education and civil society perspectives means human relationships for helping and supporting each other. All, except civil society perspectives are extensive to human-natural relationships. Enhancing individual mind and interpersonal relationships are the important goals of caring. Various virtues play a major role as essential components of caring, and both intrinsic and extrinsic factors of human beings are influenced on caring. Caring has its values both on people themselves and on the society where they live.

2. According to guidelines of the education provision for caring in Thai society, the goal of caring is to enhance learner's morality and virtues. The specific goal of caring in civil society perspective includes people's participation and community strength. The contents of the curriculum are relevant to the nature and human beings. Content of social management is added for civil society perspective. Teacher, parents and communities are important models of caring, and have responsibilities to participate in developing education for their children. The important role of learners is to help themselves develop caring. Enhancing mind, creating interpersonal interactions, participating in activities related to educational management, and preparing appropriate environments are strategies for training caring in learners. Both qualitative and quantitative evaluations are suggested.

3. The guidelines for developing the education provision for caring in Thai society include 6 categories. The Thai government and Ministry of Education in Thailand should plan for policy and management of caring education. Many virtues and moralities stemming from various religious principles should be integrated appropriately into caring education. Teacher should be trained in moral or caring education. Caring education should be set as a core course and emphasize on enhancing individual mind. Parents, communities and schools should be models of caring for their children, and work together to develop their children's caring. Qualitative approaches should be emphasized to evaluate the outcomes of caring, as well as stakeholders should be invited to participate in this process.

Department Educational Policy, Management, and Leadership
Field of study Development Education
Academic year 2004

Student's signature..... Kairop
Advisor's signature..... Chumpol Poolpatarachewin

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักรัณพลเมือง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ในความเมตตากรุณาอย่างยิ่งที่ท่านทั้งสามมีต่อผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการศึกษาในคณะครุศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการสอบวิทยานิพนธ์นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาพัฒนศึกษาทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาการด้วยความเมตตาแก่ศิษย์เสมอมา ขอขอบพระคุณพี่น้องร่วมสาขาพัฒนศึกษาทุกรุ่น โดยเฉพาะปริญญาโท รุ่นที่ 2 ซึ่งมอบความรักและความปรารถนาดีให้แก่กันตลอดมา

ผู้วิจัยขอกราบนมัสการขอบพระคุณพระคุณเจ้าทุกรูป และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอขอบคุณคณะครู อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และขอขอบใจน้องนักเรียนที่ร่วมให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ผู้วิจัยขอคารวะแด่ดวงวิญญาณของคุณพ่อที่ล่วงลับไปแล้ว ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่ และขอบคุณพี่น้องที่เป็นกำลังใจให้อยู่เสมอ และขอขอบคุณครอบครัวสุภเมธพรที่ให้ความเอื้ออาทรตลอดมา

สุดท้ายนี้ งานวิจัยฉบับนี้คงสำเร็จไปไม่ได้ ถ้าขาดกำลังใจและกำลังใจอย่างมากมาจากคุณปิ่นหทัย สุภเมธพร คู่ชีวิตที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขในการทำงานของผู้วิจัยมาตลอดเวลา ผู้วิจัยจะคงขอตอบแทนน้ำใจดังกล่าวด้วยคำกล่าวว่า “ขอบคุณ”

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ตอนที่ 1 ความหมายของความเอื้ออาทร.....	10
ตอนที่ 2 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทร และการศึกษาเพื่อพัฒนาตน.....	12
ตอนที่ 3 แนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคมกับการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทร.....	19
ตอนที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษาระดับนโยบายและแผน.....	32

	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 41
	ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร..... 41
	1. การกำหนดลักษณะของข้อมูล..... 41
	2. แหล่งที่มาของเอกสาร..... 42
	3. เกณฑ์การเลือกข้อมูล..... 45
	4. การวิเคราะห์ข้อมูล..... 46
	5. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา..... 46
	ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์..... 48
	1. เกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ..... 48
	2. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล..... 51
	ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม..... 52
	1. เกณฑ์การเลือกผู้เข้าร่วมผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม..... 52
	2. การวิเคราะห์ข้อมูล..... 55
4	ผลการวิจัย..... 56
	ตอนที่ 1 ความเอื้ออาทรตามแนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม
	การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม..... 56
	ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในมุมมองผู้ทรงคุณวุฒิ ตาม
	แนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือกและประชาสังคม
	ตอนที่ 3 แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย..... 188
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 139
	สรุปผลการวิจัย..... 316
	อภิปรายผล..... 154
	ข้อเสนอแนะ..... 162
	รายการอ้างอิง..... 164
	ภาคผนวก..... 171
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 174

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.	ความแตกต่างของจริยศาสตร์ทั้งสองที่มีจุดเน้นจากมุมมองของความเป็นเพศที่แตกต่างกัน..... 24
2.	เป้าหมายของความเอื้ออาทรในแนวคิดต่าง ๆ..... 80
3.	ความหมายของความเอื้ออาทรในแนวคิดต่าง ๆ..... 81
4.	องค์ประกอบของความเอื้ออาทรในแนวคิดต่าง ๆ..... 82
5.	ปัจจัยที่มีอิทธิพลของความเอื้ออาทรในแนวคิดต่าง ๆ..... 83
6.	วิธีสร้างความเอื้ออาทรในแนวคิดต่าง ๆ..... 84
7.	คุณค่าของความเอื้ออาทรในแนวคิดต่าง ๆ..... 85
8.	ความมุ่งหมายในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ..... 119
9.	หลักสูตรในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ..... 120
10.	บทบาทของผู้สอนในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ.. 121
11.	บทบาทของผู้เรียนในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ.. 122
12.	การจัดกระบวนการเรียนรู้ในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ..... 123
13.	การประเมินผลในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ..... 124
14.	บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ..... 125
15.	บทบาทของชุมชนและสถาบันสังคมอื่น ๆ 126